

Lucifer

DE
SAMEN
LEZING

KANTL

© 2023 – Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren

Deze bewerking van Lucifer werd geschreven door
Ruud Wessels. De illustratie is van Toon Delanote.

Dit materiaal kwam tot stand met steun van Literatuur Vlaanderen in
het kader van het Leesoffensief.

Niets uit deze tekst mag zonder voorafgaande schriftelijke
toestemming van de auteur overgenomen of aangepast worden. Dit
materiaal is enkel bedoeld voor educatieve doeleinden en mag niet
verkocht worden.

www.kantl.be

www.litterairecanon.be

www.litterairecanonindeklas.be

 **LITERATUUR
VLAANDEREN**

KANTL

Samenspraak

- ↘ Wat betekent het om 'slecht' te zijn? Geef een paar voorbeelden.
- ↘ Is het mogelijk om slechte dingen te doen, ondanks je goede bedoelingen? Geef voorbeelden.
- ↘ Zijn er situaties waarin het oké is om tegen een autoriteitsfiguur (je baas, je leerkracht, je ouders, de regering) in te gaan, ook al weet je dat die erg kwaad zal zijn?
- ↘ Ken je voorbeelden van series waarin de 'origin story' van een bekende slechterik aan bod komt? Waarom vinden mensen die vaak zo interessant? Maken die verhalen de personages geloofwaardiger of interessanter?
- ↘ Wanneer heb jij het gevoel gehad dat je onrechtvaardig behandeld bent geweest? Was dat gevoel terecht, achteraf bekeken?

Wat weet je over ...

- ↘ ... de duivel?
- ↘ ... het scheppingsverhaal?
- ↘ ... de Tuin van Eden?
- ↘ ... burgeroorlogen? Ken je voorbeelden?

PERSONAGES

Belzebub — engelen-overste
Belial — engelen-kapitein
Apollion — engelen-kapitein
Gabriel — aartsengel, boodschapper van God
Het koor — engelen
Lucifer — vorst-engel, stadhouder van God
Michael — aartsengel, veldheer
Rafael — aartsengel, onderhandelaar
Uriel — engelen-kapitein
Eva
Adam

Eerste bedrijf (± 9:00)

Scène 1

(*Belzebub, Belial*)

BELZEBUB

Belial!

BELIAL

Ja!

BELZEBUB

Zie je hem al?

BELIAL

Wie?

BELZEBUB

Ja, Apollion!

BELIAL

Nee, nog niet!

BELZEBUB

Hij moet nou toch elk moment hier zijn? Waar blijft hij dan?

BELIAL

Ik weet het ook niet.

BELZEBUB

Hij is toch door Lucifer uitgekozen om daar op verkenning te gaan omdat hij zo vlug is?

BELIAL

Ja! Maar het is wel een heel eind hoor, naar de aarde. Ja! Ja, ik zie hem!

BELZEBUB

Wie?

BELIAL

Apollion! Hij komt eraan. Hij komt snel omhoog, sneller dan de wind, hij laat een heel lichtspoor achter zich!

BELZEBUB

Heeft hij iets meegenomen?

BELIAL

Ja, hij heeft een soort gouden bal in zijn hand.

(*Apollion op*)

BELZEBUB

Waar blijf je nou? Denk je dat ik hier voor m'n lol sta te wachten?

APOLLION

Het spijt me, heer Belzebug. Ik ben ... ik werd ... ik ben opgehouden.

BELZEBUB

Opgehouden? Waarmee?

APOLLION

Ik werd opgehouden. Heer Belzebug, ik ben daar beneden gaan kijken en ik bied u nu de vruchten van dat land aan.

BELZEBUB

(*Ruikt*) Hmm. Zonde om daar met je vingers aan te zitten. Het water zou je in de mond lopen. Dat is toch veel lekkerder dan wat wij hier krijgen?

APOLLION

Volgens mij ook, heer Belzebug. Die Hof van Eden, die is mooier dan onze hemel hier.

BELZEBUB

Wat heb je daar gezien?

APOLLION

In 't midden staat een heuvel, met daarop drie gigantische bomen met een vracht aan gebladerte en allerlei vruchten; de grond is heel erg vruchtbaar, omdat er water uit een onderaardse beek omhoog komt en overal slib achterlaat. En een lucht hebben ze daar...

BELZEBUB

Wat is dat dan voor lucht?

APOLLION

Ik wou dat wij allemaal zo uit onze mond roken. Bloemen, kruiden, alles geurt daar even fris. 's Nachts worden die gewassen weer vers door de dauw. De zon schijnt precies hard genoeg; in elk seizoen groeit er wel wat.

BELZEBUB

En daar zijn toch mensen, hoe zien die er dan uit?

APOLLION

Ik ben hier nog nooit zoiets prachtigs tegengekomen. Bij die twee daar zijn lichaam en ziel ineen gevlochten. Dat lijf is heel mooi, maar het mooiste is dat je de ziel in het gezicht kunt zien. Al die redeloze beesten hangen met hun kop naar de grond, maar Adam heft als enige trots zijn hoofd naar zijn veelgeprezen schepper.

BELZEBUB

Hij prijst hem niet voor niets als ik dat zo hoor.

APOLLION

Die ziel bestaat dus uit geest, niet uit stof. Onbegrijpelijk. En daar zit dan voorzichtigheid in, en kennis, en deugd, en vrije wil. Voor je 't weet krioelt de wijde wereld van de mensen. Uit een klein beetje zaad kan namelijk een rijke oogst aan zielen komen. Met dat doel heeft God naast die man ook een mannin geschapen.

BELZEBUB

Een mannin? O, dus dat is die 'rib' waar ze 't over hadden!
Wat vond je daarvan?

7

APOLLION

Ik moest mijn vleugel voor mijn gezicht houden om mezelf een beetje in bedwang te kunnen houden toen Adam haar achter een boom vandaan leidde. Af en toe keek hij naar haar, en dan zwol er iets in hem, hij begon haar te kussen ...

BELZEBUB

Kussen?

APOLLION

Ja, kussen. En dan begon het feest, met een passie, ik kan daar beter niet over uitweiden, u kunt misschien raden ...
Nee, dat kennen wij engelen niet. Saai, die 'eenheid'. Wij zijn misdeeld. We kunnen niet trouwen.

BELZEBUB

Dus dat fokt daar maar door?

APOLLION

Nou, zij hebben een zeker gevoel voor schoonheid gekregen, en dat bindt ze aan elkaar. Hun leven is beminnen. Het houdt nooit op.

BELZEBUB

Schilder me die bruid eens, natuurgetrouw.

APOLLION

Dan zou ik de penselen van Moeder Natuur moeten hebben: zonnestrallen. Ze zijn allebei heerlijk om naar te kijken. Adam spant de kroon, hij is kloek, het is gewoon een majesteitelijk wezen, je ziet aan hem dat hij uitgekoken is om de aarde te regeren. Maar Eva die is teder, die heeft een zacht velletje, die kijkt zo lief en lacht zo aardig. Haar stem klinkt fijner. Ze heeft ook twee bronnen van ebbenhout; en iets waar ik beter mijn mond over kan

houden, voordat hier geesten in verleiding komen. Als je na zo'n maagd weer naar een engel kijkt: het is gewoon een gedrocht.

BELZEBUB

Het lijkt wel of je smoorverliefd bent op dat wijfe.

APOLLION

Ik vond het moeilijk om weer op te stijgen. Ik heb drie keer omgekeken. Er is hier geen Serafijn die zo blinkt als zij, dat haar, dat als een waterval van haar hoofd valt; ze maakt de dag blij met haar gezicht.

BELZEBUB

Dat kan wel zijn, maar wat heb je aan al dat blinken als je schoonheid uiteindelijk vergaat, net als een bloem die verwelkt?

APOLLION

Zolang die tuin daar niet ophoudt met fruit geven, kan dit stel in leven blijven door de appels te eten van die ene boom, die daar bij het midden groeit. Die wonderbare boom wordt de levensboom genoemd. Daardoor geniet de mens dus onsterfelijkheid.

BELZEBUB

On-wat!?

APOLLION

Onsterfelijkheid.

BELZEBUB

En wordt daarmee aan de engelen gelijk. Nee! Méér, want engelen kunnen zich niet vermenigvuldigen. Dus je kunt wel nagaan wat voor gevolg dit zal hebben.

APOLLION

De mens kan ons dus boven het hoofd
groeien.

BELZEBUB

Hij zal ons verrassen. Wie kan hem tegenhouden, als God dat niet doet? (*Bazuin*) Kijk eens wie daar is.

APOLLION

Gabriel.

BELZEBUB

Weet je het zeker? Of is het zijn broer, Rafael?

APOLLION

Nee, het is Gabriel. Ik denk dat hij weer met een boodschap komt van de Allerhoogste.

Scène 2

(Gabriel, Uriel, koor op)

GABRIEL

Luister! De hoogste Goedheid, die nooit moe wordt van het weldoen – geen schepsel dat dat begrijpt – heeft de mens geschapen. Net als de engelen heeft hij de mens geschapen naar zijn eigen beeld. En al lijken de engelen alle andere schepsels te overtreffen, God heeft nu beslist dat de mens wordt verheven, zelfs tot boven de engelen, en naast God zelf komt te zitten. De mens zal op die troon zitten, en rechter zijn over alles wat leeft. De engelen moeten hem dienen. Dit besluit is onherroepelijk.

9

URIEL

Wat de hemel kiest, dat is voor ons engelen goed.

GABRIEL

Jullie moeten Adam dienen, want God houdt van hem. Gehoorzaam aan Lucifer, die toegewijd is aan Gods geboden. Dus: laat de sterren draaien naar Adams behoefte. Als er een verse regenvlaag nodig is daar beneden in Eden, dan trek je de lucht dicht met wolken – er liggen nog stapels in het magazijn, trapje af, tweede schap links. Leg de bliksem aan banden, beteugel de storm – teugels gewoon bij de teugels – en breek de zee. Op stranden. Draag Adam op handen. (*Uriel en Apollion begroeten elkaar*) O, en denk eraan: God heeft zijn haar tot op de haar nauwkeurig geteld. (*Trekt zich terug*).

URIEL

Wie is het, die zo hoog zit, maar geen steun van buiten nodig heeft; die op zichzelf bestaat, het middelpunt is, de ziel van alles wat je kunt bedenken? Zijn wijsheid, almacht en genade heeft alles gemaakt uit het niets. Wie is dat? 't Is God. Oneindig wezen, vergeef ons dat geen verbeelding u kan tekenen. Wie kan u noemen bij uw naam? Dat overschrijdt de grenzen van ons vermogen. Wij moeten de godheid toezingen.

KOOR

Heilig, heilig, nog eens heilig. Driemaal heilig: eer zij God.

**Buiten God is 't nergens veilig. Heilig is het groot
gebod.** (337-340)
**Laat ons God in Adam eren. Al wat God behaagt is
wel.** (346-347)

(*Belial af*)

10

- ↘ Waar en wanneer speelt het verhaal zich af? Waarui kun je dat afleiden?
- ↘ Hoe stel je jezelf engelen voor? Lijken de engelen in dit fragment daarop? Op welke manier?
- ↘ Je hoorde in scène 1 drie engelen: Belzebub, Belial en Apollion. Hoe verhouden ze zich tot elkaar? Wie is wiens baas?
- ↘ Wat vindt Apollion van de aarde? Hoe voelen de engelen zich daarbij?
- ↘ Wat vindt Apollion van die nieuwe soort, de mens? Hoe weet je dat? Beschrijf welke emoties er door de engelen heen gaan.
- ↘ Vertel de boodschap van de engel Gabriel in je eigen woorden. Wat betekent dat voor de engelen?
- ↘ Hoe denk je dat de engelen op deze boodschap zullen reageren? Welke twee opties hebben ze?
- ↘ Zijn je dingen opgevallen aan de manier waarop de tekst geschreven is?

Tweede bedrijf (± 6:00)

Scène 3

URIEL

Daar komt-ie! De Morgenster! Kijk hem eens stralen!

APOLLION

Er is er maar één die hem zo schitterend omhoog kan krijgen, elke morgen, en dat is onze Stadhouder Lucifer.

11

(Lucifer op)

LUCIFER

Ja, ho! Genoeg gedraafd. Die Morgenster hebben we nu wel hoog genoeg gedragen. Het is tijd dat Lucifer nu duikt voor de komst van deze dubbele ster, die van beneden rijst, en de weg naar boven zoekt. Aartsengelen hoeven niet meer voor mij te buigen. Er is nu een ander licht, waarbij onze glans verbleekt. De mensen hebben het hart van de Hoogste gewonnen. Voor ons begint de slavernij. Ga maar, jullie moeten dit nieuwe geslacht als onderdanige knaapjes eren. De nek van de engel moet Adams voet steunen, iedereen moet hem beschermen en op handen dragen. Met recht is hem de grote staf gegeven. Dat wij er het eerst waren telt niet meer. Geen tegenspraak hier; je hoort wat Gabriel verkondigt.

(Uriel, Apollion en koor af)

BELZEBUB

Ja, we horen het, Stadhouder, en te midden van al dat engelengejuich horen we een droevige klank. Gabriels boodschap is duidelijk. Je had Apollion niet naar beneden hoeven sturen om te zien wat die Adam allemaal heeft. Een aardworm, die uit een klomp van aarde en klei gekropen is, die steekt je naar de kroon. Het is volkomen helder dat God de mensen begunstigt en ons wil vernederen.

LUCIFER

Dat zal ik tegenhouden, als ik er iets aan kan doen.

BELZEBUB

Nou hoor ik Lucifer! Degene die de nacht van de hemel kan verdrijven. Naar wie iedereen luistert. Moet nu een lagere stem vanuit Gods troon donderen en boven Lucifer gebieden? Dat zou toch jouw eerstgeboorterecht ontkennen. Naast God is niemand zo groot als jij. Die mens moet niet proberen om hier de pikorde om te wroeten. Om onze rechten zonder reden aan te tasten. Want dan wordt het strijd.

LUCIFER

Je hebt gelijk. Een rechtvaardig heerser mag nooit zijn eigen wetten zo loslaten. Ik zal mijn recht verdedigen. Geen duimbreed zal ik wijken. Dit is mijn vaderland. Als ik moet vallen, laat me dan maar vallen met deze kroon op mijn kop. Ik ben liever de eerste vorst in een of ander lager rijk, dan dat ik in dit zalige licht hier de tweede ben, of nog minder.

Scène 4

(Gabriel op)

GABRIEL

Stadhouder, ook op weg?

LUCIFER

Ja, naar jou. Jij kunt met je scherpe verstand de duistere gronden van Gods geheimen ontdekken, en openbaren. Verlicht mij ook eens.

GABRIEL

Wat zit je dwars?

LUCIFER

Die beslissing van God, die blijkbaar de waarde van de hemel lager schat dan die van de aarde. Die de hemel onderdrukt en de mens op de stoel van de engel zet. De engelen, opgeleid tot ambtenaren aan het hemelse hof, moeten nu een aardworm bedienen en op hem passen, en toekijken terwijl die uit het stof gekropen worm ons in aantal boven het hoofd groeit. Waarom vernedert de oneindige Genade ons zo? En hoe is het mogelijk dat de Godheid zich inlaat met mensen, zijn wezen stort in

een lichaam? Wie begrijpt dit? Wil je het ons alsjeblieft uitleggen?

GABRIEL

Voor zover er iets uit te leggen valt. Veel weten is niet altijd goed. De Hoogste onthult alleen wat hij nodig vindt. Onderdanen hebben zich te schikken en te regelen naar zijn wetten. De reden en het doel waarom over een aantal geslachten God in de gedaante van een mens de scepter zal voeren over de sterren, de aarde en de zee, en alles wat leeft, die reden wil de hemel voor ons verbergen.

LUCIFER

Verbergen?

13

GABRIEL

Ja, verbergen. De tijd zal de oorzaak leren. Gehoorzaam Gods bazuin; je hebt zijn wil gehoord.

LUCIFER

Dus een vreemdeling, een worm, gaat het hoogste woord voeren hierboven?

GABRIEL

Berust in je lot. God heeft je hier aan het hoofd gezet, maar niet om iemand anders te benijden. Elk verzet zal verpletterd worden. Jouw aanzien dank je alleen aan God.

LUCIFER

Ik heb tot nu toe mijn kroon alleen voor God gebogen.

GABRIEL

Buig hem dan ook voor Gods besluit.

LUCIFER

Als de mens zo hoog wordt verheven, vergoddelijkt, als hij wordt toegezongen door duizenden ... Dat dooft de glans van de morgenster. Dat dooft mijn glans. De hemelse blijdschap slaat om in verdriet.

GABRIEL

Die blijdschap moet je juist putten uit het feit dat je je voegt naar Gods wil.

LUCIFER

Gods grootheid wordt aangetast als hij zich met die worm verbindt. Stel je eens voor dat de zon zou verdwalen en zich zou vermengen met een zwarte, giftige damp, stel je voor dat de bron van het licht zijn helderheid in een moeras zou dompelen. Gabriel, neem me niet kwalijk als ik je tegen lijkt te spreken, maar ik kom juist op voor Gods eer.

GABRIEL

Denk je dat God niet zelf veel beter weet wat goed voor hem is? Dus probeer er niet langer achter te komen. Als het moment daar is zal God, als mens, zelf dit geheim onthullen. Stadhouder, kom tot rust, en handhaaf de belangrijkste van onze wetten.

LUCIFER

Men zal er scherp op letten. ⁽⁵⁶¹⁾

(Gabriel af)

14

- ↘ Nu pas, in het tweede bedrijf, krijgen we Lucifer zelf te horen. Hoe klinkt hij in scène 3?
- ↘ Welke indruk krijg je van Belzebub, op basis van hoe hij zich ten opzichte van Lucifer gedraagt? Hoe zou je iemand als hij noemen?
- ↘ Waarom spelen de engelen hier met vuur?
- ↘ Lucifer en Gabriel zijn het niet met elkaar eens. Vertel wat Lucifers mening over Gabriels bazuin is. Vind je dat hij gelijk heeft of niet?

Scène 5 (± 6:30)

BELZEBUB

Je hoort wel waar dit op uitdraait, hè? Ze willen je de vleugels fnuiken.

LUCIFER

Niet zo makkelijk. Niemand moet denken dat hij degene boven hem kan gaan commanderen.

BELZEBUB

'Elk verzet zal verpletterd worden. Elk verzet zal verpletterd worden ...'

LUCIFER

Ik zweer dat ik alles op alles zal zetten. De hemel zal mijn paleis zijn, de regenboog mijn troon; ik zal op een rijtuig van wolken rijden en met donder en bliksem alles verbrijzelen wat zich tegen ons verzet, al was het de Generaal zelf. Voordat wij toegeven zullen hemel en aarde in puin liggen. Laat zien wie Lucifer durft te trotseren. Roep Apollion.

(Apollion op)

APOLLION

Waarmee kan ik u van dienst zijn?

LUCIFER

Ik wil je raad. Wij moeten Generaal Michael de slagveer uitrukken, zodat hij niet met zijn macht onze opzet kan vrijdelen. Hij heeft al te vaak de orakels van boven uitgevoerd. Hoe kunnen we voorkomen dat de engelen de voetveeg van de mens worden gemaakt? Ik heb zin om met geweld die troon te bestormen.

APOLLION

Daar zegt u wel wat. Wilt u uw geleende macht meten met de Almacht? Houd uw kroon dan goed vast. Wij kunnen heel snel vallen.

BELZEBUB

Niet zo snel dat er niet aan de uitkomst getwijfeld kan worden.

APOLLION

Maar wie moet beginnen, en waar? Zelfs erover denken zal als een belediging worden opgevat.

LUCIFER

Dat moeten we voorkomen. We gaan met beleid te werk. Beleid en moed overwinnen.

APOLLION

Maar niet de Almacht. Die kun je beter niet te na komen.

LUCIFER

Laat die Almacht erbuiten. Laat hier, engelen onder elkaar, eens zien wie het sterkste is. Ik zie onze vijanden al vluchten.

APOLLION

U weet hoe machtig Generaal Michael is. Gods divisies staan onder zijn gezag, hij heeft de sleutel van het wapenarsenaal hierboven. Tegen hem oorlog voeren, dan vergalopperen we ons lelijk. Dat brengt een hoop narigheid mee. Wat voor wapens kunnen wij inbrengen om zijn troepen te slopen? Zelfs al zetten ze de diamanten hemelpoort wijd open, dan nog hoefden ze nergens bang voor te zijn.

BELZEBUB

Ik zeg je dat ons vaandel zal zegevieren, wij hebben de morgenster.

APOLLION

Maar Michael voert Gods naam in zijn vaandel.

LUCIFER

Wat maakt een naam nou uit? Het gaat om moed, beleid en ... vernuft. Jij bent een meester in het ompraten, jij krijgt de meest vastbesloten engelen nog aan het twijfelen. Jij kunt God zelf nog een paar tweedehands vleugels verkopen. Als jij begint, dan wordt Gods leger in tweeën gespleten, hoofd en ledematen bevechten elkaar, de hele troep begint te krakelen. Als jij een vierde deel aan onze kant weet te krijgen, dan zit er een behoorlijke promotie voor je in. Overleg dit met Belial. Zijn gladgestreken tronie kan van pas komen.

(Lucifer, Belzebub af)

APOLLION

Promotie. Maar ... maar promotie! Hm.

Scène 6

(*Belial op*)

BELIAL

Gods Stedehouder dient zich van ons beide omhoog

APOLLION

Wij vliegen tegelijk, als pijlen van haar boog

BELIAL

En doelen op één wit, doch hachelijk te raken

APOLLION

Sta vast, de hemel zal van deze aanslag kraken

BELIAL

Laat kraken al wat wil: het moet er nu op staan

APOLLION

Hoe grijpen wij dit stuk met kans en voordeel aan?

BELIAL

De wapens dienen ons: men moet bij 't heer beginnen

APOLLION

De hoofden eerst, meteen de stoutsten zien te winnen

BELIAL

Door iet wat glimpelijks, en met een schijn verbloemd

APOLLION

Zo geef het dan een naam: laat horen hoe gij 't noemt ⁽⁶⁷⁰⁻⁶⁷⁹⁾

BELIAL

Gij? Zei jij nou 'gij' tegen mij?

APOLLION

Ja, jij begon. 'Glimpelijks'? Goed. Het gaat er dus om dat we die leiders aan onze kant weten te krijgen, aan de kant van de stadhouder, aan de kant van Lucifer. Maar hoe? Met welke argumenten?

BELIAL

Nou, dat wij engelen in ons recht en in onze eer gelaten worden, en dat wij zelf mogen kiezen wie er over ons regeert.

APOLLION

Juist. Ons recht. Geen sterkere reden om opstandig te worden dan de aantasting van je erfrecht. De hemel is aan ons gegeven. Mensen met hun lompe, trage lichamen, die passen hier niet. Hun ogen kunnen niet tegen dit licht

hier. Laat hij zich daar in zijn tuin vermaken, de zon komt op, de zon gaat onder, seizoenen komen en gaan, hij eet wat fruit, hij draait zich naar het Oosten, hij draait zich naar het Westen, wat wil hij nog meer? Kun jij dat wat korter zeggen?

BELIAL

De mens in eeuwigheid ten hemel uit te sluiten. (705)

APOLLION

Kijk! Dat klinkt. Dat pakt. Heb je dat zelf bedacht?

BELIAL

Ze zullen gaan morren. We moeten ons onder de engelen mengen. Dan voeren we ze, met argumenten. We geven voedsel aan hun klachten. Vervolgens moet iemand met gezag, zoals Belzebub, aan hun kant gaan staan.

APOLLION

Juist. Niet plotseling, maar geleidelijk, met omwegen.

BELIAL

Dan verschijnt de Stadhouders in de engelenraad.

APOLLION

We luisteren naar hem. Hij moet eerst doen alsof hij de zaak afhoudt, en dan ten slotte zich door de massa laten overhalen om aan hun hoofd te gaan staan.

BELIAL

De leider is belangrijk. Zonder leider zullen ze niet aan een opstand beginnen.

APOLLION

Maar die hebben we al. Hij dreigt het meest benadeeld te worden, hij staat vooraan.

BELIAL

Laten we eerst de risico's eens goed op een rij zetten.

(Beiden af)

- ↘ Zie je fouten in Lucifers redenering? Waar slaat hij volgens jou de bal mis?
- ↘ Waar draait het voor Lucifer eigenlijk echt om, denk je? Wat wil hij eigenlijk het meest van al?
- ↘ Welke trucs kun je gebruiken als je mensen tegen elkaar wilt opzetten? Zie je diezelfde trucs bij de engelen terugkeren?
- ↘ Wat is het plan van Belial en Apollion?

Derde bedrijf (± 12:00)

Scène 7

(*Uriel op*)

URIEL

Wat wordt het hier donker! Waar komt die rode gloed vandaan? Het lijkt wel alsof er een soort trieste nevel hangt. Weet iemand wat er aan de hand is? Hallo? (*Informeert*) Het schijnt dat, toen wij een nieuw lied begonnen te zingen, na Gabriels bazuin, dat toen de Nijd van onderen binnen is geslopen. Een aantal engelen is toen nogal chagrijnig geworden, die zijn afgedropen en aan het zuchten geslagen. Alsof de hemel opeens te klein werd, toen Adam werd uitverkoren. Men is daar boven niet gelukkig mee, met dat gekreun.

20

Scène 8

(*Belial met koor op*)

BELIAL

Hoe kun je zo bedrogen uitkomen? Wij dachten dat we het hier in de hemel voor elkaar hadden. Komt Gabriel met zijn bazuin ons vanuit die grote poort verrassen met zijn gebod. Adam, niets anders dan een waterbel, vol wind en lucht geblazen, wordt boven de engelen verheven. Kom erbij en treur met ons mee. Dat feestkleed kun je beter uittrekken.

URIEL

Wat willen jullie dan?

BELIAL

We willen ons gewoon afreageren. We willen kermen, dat helpt tenminste wat.

Helaas, helaas, helaas, waar is ons heil gevaren? ⁽⁸⁰⁷⁾

URIEL

Maken jullie je druk om die opdracht van Gabriel?

BELIAL

Ja!

URIEL

Maar dat is grote onzin.

BELIAL

Hoezo is dat onzin?

URIEL

Wil je God soms de les lezen?

BELIAL

Daar gaat het niet om ...

URIEL

Je weet toch dat de Hoogste nog meer houdt van gehoorzaamheid dan van wierook en muziek? Dus hou op met kermen. Buig je voor zijn gezag.

21

BELIAL

Zeg liever: voor het gezag van friemelende mieren.

Wat hebben wij verbeurd? Geef reden, en bescheid.

URIEL

Verbeurd? Je kwetst Gods kroon door ongeduldigheid ⁽⁸⁷⁶⁻⁸⁷⁷⁾

BELIAL

Hoe kan de meerdere voor een mindere zich verneëren?

URIEL

Die zich gelaten stelt. God dienen is regeren. ⁽⁸⁸²⁻⁸⁸³⁾

BELIAL

Best. Zolang de mens alleen daar beneden regeert.

URIEL

De mens is tevreden met zijn lot, ook al is het schamel.

BELIAL

Binnenkort niet zo schamel meer.

URIEL

Dat is pas over eeuwen.

BELIAL

Een eeuw daar beneden is hier als een zucht voorbij. De Hoogste had dit geheim beter voor ons kunnen verzwijgen.

URIEL

Het is ook nooit goed! Alles wat God bepaalt, en doet, is goed.

BELIAL

Waarom moet hij uitgerekend de mens op zo'n hoge positie zetten?

URIEL

Ja! Weet je waarom dat is? Let op! Wij zullen de kans krijgen om God in een menselijk lichaam daadwerkelijk te zien, en hem te aanbidden.

BELIAL

Slijk en stof aanbidden? In de modder kruipen? Moeten wij, gedwongen van hogerhand, een mens gaan bewieroken? Gatverdamme!

22

Scène 9

(Apollion op)

APOLLION

Ze zijn al aan het ruziën. Goeiemorgen vrienden, waarom wordt er hier zo gekermd? Heeft iemand u beledigd?

URIEL

Ze klagen dat de mens wordt bevoordeeld, vanwege Gabriels bazuin.

APOLLION

Dat is ook een groot onrecht.

URIEL

Ik wil je toch vragen om samen met ons die problemen op te lossen.

APOLLION

Maar hoe? Ze staan toch in hun recht?

URIEL

Hoezo recht? Wie de wetten vaststelt mag ze ook breken.

BELIAL

Hoe kan God, die rechtvaardigheid is, nou een onterecht oordeel uitspreken?

URIEL

Wil jij hem soms weer de wet voorschrijven?

APOLLION

Een vader leert zijn kind om in zijn sporen te treden.

URIEL

In zijn sporen treden doet dat kind door hetzelfde te willen als hij.

APOLLION

Aha. Maar de problemen ontstaan juist omdat zijn wil veranderd is. Het zou beter zijn als hij mensen en engelen dan op gelijke hoogte zou hebben gezet.

URIEL

Luister. Alles wat leeft, dankt zijn bestaan aan zijn Schepper. Als het hem uitkomt, verandert hij de aarde in lucht, of water, of vuur; een mens in een engel, een engel in een hengel, of een soepstengel. Er is hier één macht die alles regeert, en die de hele zaak ondersteboven kan keren. Wat je krijgt, heb je louter uit genade. En dat is geen willekeur, daar is over nagedacht. Wat wij denken te kunnen regelen en besturen, dat is gewoon flauwekul. God heeft de engelen echt niet nodig, hoor. Ondankbare geesten. Dus hou je mond. Je weet Gods reden niet. Leg je erbij neer.

23

BELIAL

Dus de positie van de engelen is gewoon volkomen onzeker? Wat een ellende.

URIEL

Waarom? Omdat een mindere in dit rijk gaat regeren? Wij blijven toch wie we zijn?

APOLLION

Maar je kunt niet ontkennen dat de engelen het dichtste bij Gods hart lagen, en dat daar straks iemand anders ligt.

URIEL

Chagrijn omdat het iemand anders goed gaat, dat is pas triest. Ik hoop dat je die vlek niet laat zitten. Kijk uit dat je deze ontevredenheid niet verergert.

APOLLION

Ik hoop dat deze wolk overdrijft, voordat hij openbreekt en de hemel in lichterlaaie zet. Het worden er steeds meer.

Scène 10

(Belzebub op)

BELZEBUB

Zeg hallo. Zeg waarom wordt er hier zo gekermd? Ik zou toch absoluut geen reden kunnen bedenken voor zoveel verdriet. Hou eens op met kermen. Die valse noten van jullie zijn overal te horen in dit hemelgewelf.

BELIAL

Overste, u komt juist op tijd. U kunt met uw macht deze vernedering voorkomen. Kan Gabriel zomaar de kroon van de engelen op het hoofd van Adam zetten? Wij hebben God toegejuicht, we hebben wierook gebrand, ons hoofd gebogen, we hebben harp gespeeld en gezongen dat het een lieve lust was. En de hemel vond het prachtig! En dan komt Gabriels bazuin opeens als een donderslag bij heldere hemel. Dat maakt ons laaiend. Kunt u begrijpen dat wij die mens in zijn bloed willen smoren, voordat hij ons, geboeid als slaven, naar zijn zweep zal laten dansen, net als die beesten die hij daar beneden in bedwang houdt?

URIEL

Nou moet je ophouden ...

BELIAL

Overste, u kunt de ondergang van de engelen verhinderen. Bescherm ze met uw macht. Wij staan klaar om u te volgen.

BELZEBUB

Wat doet Apollion?

(Apollion twijfelt tussen Uriel en Belial, kiest voor Belial)

BELIAL

Die staat aan onze kant. Dit leger eist u als bevelhebber.

BELZEBUB

Maar wie zal zo gek zijn dat hij jullie gerechtvaardigde zaak, ja ja, verdedigt, als hij daarmee het hemelse leger van Michael zou trotseren? Nee, nee dank u, ik kies geen partij. Dit moet door overleg worden opgelost.

URIEL

Luister naar die man. Probeer met hulp van onderhandelaars gehoor te krijgen bij God. Dat levert veel meer op dan in opstand komen. Kom alsjeblieft tot bedaren. Je beledigt de Hoogste hiermee.

BELIAL

En jij beledigt onze terechte verontwaardiging. Heer Belzebub, neem deze eerlijke taak op u, wij volgen.

BELZEBUB

O ijveraars. Denk alsjeblieft nog eens goed na. Ik wil jullie wel voorgaan naar het paleis, en voor ons recht bemiddelen.

URIEL

Stil! Michael bespringt jullie!

25

Scène 11

(Michael op)

MICHAEL

Waar zijn wij? Wat is dit godverdomme voor kabaal!? Zijn jullie helemaal van God los? Prins Belzebub, mag ik misschien vernemen wat u beweegt om hier een stel relschoppers naar de mond te staan praten? Om het godsverraderlijk gepeupel een beetje te stijven in hun vandalisme?

BELZEBUB

Neem mij niet kwalijk, Michael. Luister alstublieft eerst even voordat u een oordeel velt.

MICHAEL

Zeg op.

BELZEBUB

Er zijn zoveel duizenden engelen samengestroomd die zich verzetten tegen dat gebod van Gabriels bazuin, dat het nodig is om door bemiddeling die brand te blussen.

MICHAEL

Wie durft zich tegen Gods heilige wil te verzetten?

BELZEBUB

Daarom kom ik hier van hun klachten kennis nemen, om een muiterij met alle mogelijke middelen te voorkomen.

MICHAEL

Voorkomen?

BELZEBUB

Maar ze zijn razend, ze zijn niet te stuiten. Ik heb geprobeerd een scheiding aan te brengen – kijk maar naar deze godsgetrouwe groep – en ik heb ze aangeraden om hun klacht te deponeren voor Gods stoel. Maar ik ben machteloos in deze zee van opstandigheid.

MICHAEL

Wie denkt hier aan oorlog in dit koninkrijk van vrede?

BELZEBUB

Generaal, ga uw gang, ik wil u graag volgen als u een manier ziet om dit conflict op te lossen.

MICHAEL

Als jullie door middel van afgevaardigden voor je zaak willen pleiten, hierboven, goed, dan zal ik daarvoor bemiddelen. Zo niet: kijk uit. Dit zal jullie niet lukken.

BELIAL

Wilt u met wapens ons heilige recht onderdrukken? Daarvoor heeft u die wapens niet gekregen. Wij staan in ons recht. Rechtvaardigheid is dapper.

MICHAEL

Wie zich tegen God verzet is allerminst rechtvaardig.

BELIAL

Wij dienen God. Laat de situatie hier in de hemel maar blijven zoals ze was. Er hoeven geen ambtenaren van de hemel beneden die van de aarde te worden gezet. Nooit. Al zet u uw bliksemgeschut in: wij laten ons niet door die Adam op onze kop zitten.

MICHAEL

Ik wil dat iedereen nu vertrekt. Nu! Ga terug naar je onderdeel. Wie niet onder mijn bevel vecht, die vecht tegen God. Die is een vijand.

BELIAL

Wie in zijn recht staat, hoeft niet te wijken voor geweld.

MICHAEL

Ik gebied jullie nu, en fluks, de wapens neer te leggen. Samscholing betekent nu weigering van een dienstbevel.

BELIAL

Volgens onze natuur zouden engelen elkaar moeten bijstaan. Trouwens, dit is een conflict dat niet alleen één van ons raakt, maar ons allemaal.

MICHAEL

Willen jullie echt de wapens opnemen tegen de hemel? Daarvoor hebben jullie ze niet gekregen! Als je je macht misbruikt, zal de Allerhoogste je weten te vinden.

BELIAL

We verwachten elk moment de Stadhouder. Hij is hierheen geroepen. Wij willen alles op alles zetten, liever dan wegens geweld afzien van onze gerechtvaardigde eisen.

27

MICHAEL

Het is absoluut ondenkbaar dat de Stadhouder jullie zou steunen.

BELIAL

Het was absoluut ondenkbaar dat de eerstgeborene onder het juk van een nieuwkomer zou worden gesteld, als een knecht.

MICHAEL

Jullie koppig tuig! Jullie zijn geen kinderen meer van het licht, jullie zijn bastaards. Je daagt de bliksem uit. Als jullie volharden, dan zul je diep, diep vallen! Je wilt niet naar goede raad luisteren, goed, dan zullen we zien wat de Allerhoogste ons opdraagt. Ik wil dat de trouwe engelen zich onmiddellijk afscheiden van de rebellerende meute.

BELIAL

Ga maar, als jullie willen.

(Michael, Uriel en trouwe deel van koor af)

- ⊃ Hoe slagen Belial, Belzebub en Apollion erin om een legertje medestanders achter zich te krijgen?
- ⊃ Dit komt niet goed! Wat denk je dat er nu gaat gebeuren, en waarom denk je dat?

Scène 12 (± 5:15)

BELZEBUB

De Generaal gaat naar het paleis om over jullie te klagen. Schep moed: Vorst Lucifer is onderweg. Je moet bedenken wat je hem wilt vragen. Je hebt een aanvoerder nodig. Voor mij is die taak veel te zwaar.

(Lucifer op)

LUCIFER

Het hele uitspansel dreunt van jullie ruzies. De elitetroepen zijn verdeeld, overal is oproer. Hier moet opgetreden worden.

BELIAL

Stadhouder! We hopen dat u niet, zoals Michael daarnet, de vernedering van de engelen tot voetveeg van Adam zult gaan goedpraten en met uw gezag zult ondersteunen. Wat ziet God toch in die mens, die hij bijna nooit ziet?

APOLLION

Als hij de hemel en de engelen alleen vanwege die mens heeft gemaakt, dan had hij ons beter helemaal niet kunnen scheppen.

BELIAL

Help ons, Lucifer. U kunt toch niet verdragen dat onze gemeenschap zo diep wordt beledigd. Als u zich verwaardigt om dat onrecht ongedaan te maken, dan zweren wij, dat wij u op de troon zullen zetten die aan Adam was toebedeeld.

APOLLION

**Wij zweren uw arm eendrachtig te ondersteunen
Aanvaard deze heerbijl: help, och help ons recht
beschutten.** (1206-1207)

LUCIFER

Kinderen. Jullie zijn trouw en zullen dat ook altijd zijn. Wat de Godheid wil, en van ons eist, is recht. Ik ken geen ander recht. De macht die ik heb, heb ik uit genade gekregen, als teken van Gods liefde voor ons. Als hij nu zijn zinnen op Adam heeft gezet, en het hem belijft om de mens bovenaan te zetten, boven u en mij, hoewel wij nooit onze plicht verzaakt hebben, wat valt daar dan tegen in te brengen? Als hij Adam op gelijke hoogte met

de engelen had geplaatst, dat zou iedereen hier in de hemel wel kunnen verdragen. Maar nu hij iets anders heeft gedaan, zou je je kunnen voorstellen dat jullie engelen tegen dit besluit in verzet komen, als het niet zo was dat verzet daarboven als een grote schande wordt beschouwd. Maar goed, de situatie is nu intussen zo, dat jullie hoe dan ook gevaar lopen, of je nu uit angst toegeeft, of moedig je weg vervolgt. Ik hoop echt dat hij jullie deze neiging tot verzet zal willen vergeven.

BELIAL

**Heer Stedehouder, ai, aanvaard die heerstaf toch
En handhaaf 't heilig recht: wij volgen
in uw zog.** ⁽¹²³²⁻³³⁾

29

LUCIFER

Dat zou in strijd zijn met de eed die ik heb afgelegd, en met Gabriëls gebod.

BELIAL

Maar dat gebod is in strijd met God zelf, het zet de mensen boven God.

LUCIFER

God kan zelf zijn eigen eer en positie wel bewaken.

BELIAL

Bewaakt u dan úw eigen positie.

APOLLION

Wij staan achter u.

LUCIFER

Generaal Michael, met de zegen van boven, staat klaar om ons met zijn leger aan te pakken. Dat leger is toch verschrikkelijk veel sterker dan jullie hier?

BELIAL

Als u aan onze kant gaat staan, dan slaapt u zeker een derde van de geesten met u mee.

APOLLION

Als het al niet de helft is.

LUCIFER

Maar dan hebben we al ons krediet boven wel verspeeld.

BELIAL

Maar we worden gesterkt door onze moed, door de hoon!

APOLLION

De smaad!

BELIAL

De spijt!

APOLLION

De wanhoop!

BELIAL

Het onrecht, dat niet op een andere manier kán worden bestreden.

BELZEBUB

Wij hebben de hemel in onze macht. Wat daarboven ook besloten wordt. Als wij ons nu in slagorde opstellen zal iedereen die nog twijfelt zich bij ons voegen.

LUCIFER

Ik troost me dan geweld te keren met geweld. ⁽¹²⁵⁶⁾

BELZEBUB

Ga omhoog. Neem plaats op die troon, dan kunnen we je trouw zweren.

LUCIFER

Vorst Belzebub, Apollion, Belial, jullie zijn mijn getuigen: ik neem noodgedwongen deze taak op mij, in het belang van Gods rijk, om dit verval tegen te gaan.

BELZEBUB

Breng dat vaandel hier, dat wij op dat vaandel kunnen zweren. Trouw aan God én aan onze Morgenster!

ALLEN

Wij zweren tegelijk bij God, en Lucifer. ⁽¹²⁶⁵⁾

BELZEBUB

Wat hebben we? Breng dat wierookvat naar voren. We zullen hem bewieroken. Breng licht. Aan die fakkels. Bedenk eens een gedicht! En zingen! Zet die strotten open! Meer! Meer! Vereren moeten we hem! Muziek!

Scène 13

(Koor op)

KOOR

**Is dit krijgsvuur niet te smoren
Door een macht van hogerhand
Wat zal blijven in zijn stand?
Opstand zal alle orden storen
Hemel, aarde, zee en strand
Zullen staan in lichte brand.
Opstand, door het triomferen**

**Als gewettigd, zal verwoed
God en alle macht trotseren
Opstand kent noch God, noch bloed** ⁽¹³²⁰⁻¹³²⁹⁾

- ↘ Is de houding van Lucifer nu anders dan aan het begin van het stuk? Hoe voelt hij zich nu? Vind je dat een begrijpelijke reactie? Is het realistisch beschreven?
- ↘ Op welke manieren juttten de engelen Lucifer op om in opstand te komen? Waarom geeft hij uiteindelijk toe? 31
- ↘ Wat beloven de engelen Lucifer? En waarom is dat een probleem?
- ↘ Heeft Lucifer nog een andere keuze op dit moment? Wat zou jij in zijn plaats doen?
- ↘ Wat zou er gebeuren als hij toch niet zou doorzetten met zijn plannen?
- ↘ Wat gaat er nu gebeuren, denk je?

Vierde bedrijf (± 11:15)

Scène 14

(Gabriel, Michael op)

GABRIEL

Zie je die gloed? Het lijkt of de hemel in brand staat. Er zijn overal rellen. Verraad is het. Als vertegenwoordiger van God, en zijn gezag, geef ik je opdracht onmiddellijk uit te trekken om, met vuur, deze schandelijke vertoning de kop in te drukken. Het is Vorst Lucifer; hij roert de trom, en de trompet.

MICHAEL

Lucifer? Die zo trouw was? Verdomme.

GABRIEL

Hij heeft al een derde van de hemel achter zich, die valse morgenster. Ze hebben hem bewierookt en toegezongen als een god. Goddeloze muziek. Lasterlijk. Ze zijn in aantocht. Ze willen met geweld de poort van het wapenarsenaal openbreken. Het dondert, het stormt. Door dat geweldige lawaai en gebulder schudden de zuilen van het paleis, alles en iedereen trilt daarboven. Ze treuren. Het is meer dan tijd om je plicht en je eed als Veldheer na te komen.

MICHAEL

Ja maar ... Wat drijft Lucifer dan om zich tegen God te keren?

GABRIEL

De hemel weet hoe ik mijn best gedaan heb om Gods te-rechte zaak te verdedigen. De wraak die Lucifer zal treffen, zal erg bitter zijn. Men weet namelijk in het paleis geen middelen meer om deze troep verdwaaide, rampzalige muiters weer op het rechte pad te krijgen. Ik heb zelf gezien hoe bij de Hoogste de blijdschap opeens veranderde in een wolk van rouw. Hij heeft lang zitten wikken en wegen. Een tijd lang hielden genade en gerechtigheid elkaar nog in evenwicht. Cherubijnen vielen op hun gezicht voor de Vader en smeekten: 'Genade, genade, Heer, geen recht!' Het zag er naar uit dat dat inderdaad effect

had, maar toen die wierookstank daar naar boven kwam, toen draaide de hemel zijn gezicht weg van die afgoderij. De wraak heeft toen zijn vlam ontstoken. Geen genade meer. Dus. In 't harnas. In 't harnas! God draagt je op die opstand neer te slaan.

MICHAEL

Uriel, kom, fluks!

(Uriel op)

Breng de bliksem hier, mijn harnas, mijn helm, mijn schild. Vergeet het vaandel niet. Blaas de bazuin! Sla de trom! Te wapen, fluks te wapen. Het gaat om de eer van God. Nu komt het erop aan.

33

(Michael, Uriel, Gabriel af)

Scène 15

(Lucifer, Belzebub op. Apollion, Belial op met harnas Lucifer)

LUCIFER

Hoe staat het met ons leger?

BELZEBUB

Het staat klaar om onder jouw bevel Michael zijn spits af te bijten.

BELIAL

Ja, iedereen wacht op Lucifers bevel.

LUCIFER

Met hoeveel zijn we? Hoe sterk zijn we?

BELZEBUB

Elk ogenblik sterker. Zeker een derde van de hemel staat aan onze kant, zo niet de helft. Michaels invloed ebt aan alle kanten weg. De helft van de paleiswacht heeft Michael afgezworen. De hemel is treurig, het besef van onrecht is tot in alle kieren doorgedrongen. Dat is gunstig voor ons. We hoeven maar te beginnen. Je hebt de hemelkroon al op je hoofd.

LUCIFER

Dat hoor ik liever dan die bazuin van Gabriel. Goed. Luister allemaal. Jullie weten hoe ver wij al zijn gegaan, in onze wraak tegen het Hoofd van het paleis. Het zou te dol zijn om nu nog te hopen op verzoening. Verdedig dus mijn vaandel, en mijn ster. (*Trekt harnas aan.*) Als jullie met kracht tot het hart van de verdediging weten door te dringen, en weten te zegevieren, dan zal de heemse tirannie veranderen in een vrije staat. En Adams nageslacht zal ons niet als slaven in de ketenen kunnen slaan, om in zijn dienst eindeloos te zweten en te hijgen. Als jullie mij als leider willen voor je vrijheid, zweer dan nogmaals trouw aan onze Morgenster.

BELIAL

Wij zweren tegelijk bij God, en Lucifer.

BELZEBUB

Kijk. Rafael. Met een vrede-stak. Ik geloof dat hij je om de hals komt vliegen.

Scène 16

(*Rafael op*)

RAFAEL

Stadhouder! Wat heeft je buiten het spoor van je plicht gedreven? Wil je werkelijk in opstand komen tegen de-gene die jouw grootheid heeft gemaakt? Dat hoop ik echt niet. Ik ben zo rouwig, ik blijf hier om je nek hangen.

LUCIFER

Oprechte Rafael.

RAFAEL

Ik smeek je, luister even naar me.

LUCIFER

Spreek zolang je wilt.

RAFAEL

Draag als je blijft geen harnas tegen mij. Wat voor waanzin heeft jou te pakken? De Hoogste heeft je overladen met schoonheid en wijsheid en wat voor goeds er maar uit die eindeloze bron komt stromen. Kijk nou eens naar jezelf! Hoe prachtig je nu nog bent! Wil je dat allemaal op het spel zetten? Moet jouw glans waar je de hemel mee

versiert, echt verduisterd worden? Dat verdraag ik niet! Lucifer, je weet dat ik zuiver ben in mijn bedoelingen, laat mijn smeekbede toe in je hart. Leg die trots opzij, doe dat harnas uit! Leg neer die bijl. Vouw die standaard op. Voordat God je uit je troon gooit en je aan gruis en stof bindt en je veroordeelt tot eeuwig knarsetanden. Neem die olijftak aan; straks is het te laat.

(Lucifer stuurt Belzebub, Apollion, Belial weg)

LUCIFER

Rafaël, je hoeft me niet te dreigen of kwaad op me te worden. Hoe er ook gekletst wordt in de hemel: mijn helden hebben trouw gezworen aan Lucifer én God. Ik vecht onder God voor behoud van het recht dat hij de engelen vanuit zijn hart en voor altijd heeft gegeven. Het is volkomen onrechtvaardig dat nu ineens, zonder reden en zonder uitleg, terug te draaien. Ook een God moet zich aan zijn woord houden. Laat maar barsten wat moet barsten: ik heb mij door het verdriet van duizenden, na veel weerstand, laten overhalen, en nu sta ik voor het heilig recht. Dus zeg dat maar tegen de Vader.

35

RAFAEL

Waarom probeer jij je gedachten voor het alziende oog te verbergen? Denk je dat hij niet doorheeft dat jij al lang en breed aan revolutie denkt?

LUCIFER

Wat nou revolutie? Heb ik ooit mijn plicht verzaakt?

RAFAEL

Als God nou eenmaal wil dat Adam naast hem komt te zitten, dan heb je je daarnaar te schikken.

LUCIFER

En dat is nou precies de steen waar deze krijgsbijl op gescherpt wordt.

RAFAEL

Maar je scherpt hem voor je eigen nek, idioot. Denk eens na! Waar zijn we nu? De hemel zal dit zien als afgunst, haat en nijd, of arrogantie. Ze zullen die schande wegvagen. Ik wou dat ik je harnas kon verbergen voor dat alziende Oog daarboven. Lucifer, waar is je glans gebleven?

LUCIFER

Die is al lang weggegeven, aan Adam en zijn nageslacht.

RAFAEL

Lucifer. Wees alsjeblijft zo goed, en leg je erbij neer. Laat me met dat goede bericht weer naar boven gaan, ze zitten daar met smart op me te wachten. Wil je echt voor de eerste keer oorlog voeren? Wil je je echt keren tegen God, de sterkste worstelaar?

LUCIFER

Men keert zich tegen ons. Als Adam eenzelfde positie als de engelen had gekregen, dat was geen probleem geweest. Nu slaan de vonken door de daken van de hemel. De engelen moeten hun kop houden. Geef alles wat je bezit aan Adam. Als je je daartegen verzet, kom je tegen God in opstand. Waarom zo vernederd worden? Dan had je er maar beter helemaal niet kunnen zijn. Niet bestaan is duizend keer beter dan omlaag getrapt worden.

RAFAEL

Bij een burgeroorlog zijn er alleen maar verliezers. Stadhouder, voer die regimenten af. Ik hoor ze de boeien al smeden waarin jij, na de nederlaag, geketend door de lucht zal worden gesleept.

LUCIFER

Maar wat zou het dan voor zin hebben om me op het laatste moment nog te bedenken? Er is toch geen hoop meer op vrede.

RAFAEL

Ik verzeker je dat je genade zult krijgen; ik sta boven als bemiddelaar garant voor je.

LUCIFER

Mijn ster af laten gaan. Mijn vijanden op die troon zien zitten!

RAFAEL

Word wakker, Lucifer.

Ik zie de zwavelpoel,

Met opengespalkte keel, afgrijselijk naar je gapen.

Zul jij, het schoonst van al wat God ooit heeft geschapen

Een aas verstrekken voor het vratige ingewand

Des afgronds, nimmer zat, en nimmer uitgebrand?

(1627-1631)

Hier. Neem die olijftak aan. Ik bied je vrede.

(Trekt zich terug)

Scène 17

LUCIFER

Is er ergens een afschuwelijker schepsel dan ik? Ik ben bang. Moet ik echt voor het eerst tegen God in opstand komen? Ben ik dan niet een verschrikkelijk ondankbare rothond? Ik zal hem kwetsen, onze Vader, en ik zal al zijn liefde en genade verspelen, na alles wat ik van hem gekregen heb. (*Probeert harnas uit te trekken.*) Hoe kan ik nou zo afgedwaald zijn van wat hoort? Ik heb mijn Schep-
per afgezworen. Hoe kan ik voor hem mijn verwaande arrogantie verbergen? Doen alsof ik hem niet door het slijk heb gehaald? Het is te laat om erop terug te komen. Wat moet ik doen? Wat moet ik doen? Er is geen tijd meer.

37

(*Apollion op*)

APOLLION

Er is geen tijd om te filosoferen. Michael daagt u uit, met al zijn divisies. Het is tijd om de troepen op te stellen. Trek op met ons: de strijd is voor ons al gewonnen.

LUCIFER

Gewonnen? Het is nog niet eens begonnen. Denk er niet te licht over.

APOLLION

Ik zag Michael al peentjes zweten; zijn bende staat te trillen. We gaan ze slopen, slopen, geen twijfel aan.

LUCIFER

Ieder op zijn plaats, ieder bij zijn vaandel. Blaas de krijgstrompet maar.

APOLLION

Wij wachten op uw woord.

LUCIFER

Volg mij.

(*Lucifer, Apollion af*)

(*Rafael op*)

RAFAEL

Hij twijfelde. Verdomme, hij twijfelde! Heer, vergeef de
Stadhouder. (*Bidt*)

(*Oorlog*)

38

- ↘ Hoe voelt Lucifer zich bij de start van scène 15?
Hoe weet je dat?
- ↘ Welke indruk krijg je van Rafael? Meent hij volgens
jou wat hij zegt? Welk effect hebben zijn woorden
op Lucifer?
- ↘ Hoe probeert Lucifer zich te verdedigen tegen de
smeekbeden van Rafael? Komt dat je bekend voor?
- ↘ Had Lucifer echt nog de keuze om te stoppen of
niet?

Scène 18

(Uriel op)

RAFAEL

De hemel juicht. De veldslag is gewonnen. Wil je erover praten?

URIEL

De moeder van alle veldslagen! Michael had zijn troepen opgesteld in een driehoek, gesloten, glad, als een geslepen diamant. Het leger van de vijand vormde een halve maan, met twee horens, als van een stier, naar voren. Belzebub leidt de rechterflank, Belial de linker. Lucifer in het midden. Apollion draagt het vaandel van de Morgenster.

39

**Wat was 't een mooi gezicht, omlaag een half rond
Of halve maan, omhoog een driekant spits te aanschouwen;**

**De regimenten, die zich sluiten, en ontvouwen,
Op 't wenken van hun hoofd, een ieder in zijn vaan,
Te zien zo pal, gelijk metalen muren staan,
Als in een evenwicht van lucht en eigen zwaarte
Met al hun slingertuig, geschut, en
stormgevaarte.** ⁽¹⁸⁴⁹⁻¹⁸⁵⁵⁾

**Dan komen ze afgestort, en stromen uit
de hoogte,** ⁽¹⁸⁶⁷⁻¹⁸⁶⁸⁾

**Gelijk een binnensee. / De heerspits treft de navel
Der halve maan fel met rode en blauwe zwavel,
En vlammen, slag op slag, en donderkloot op kloot.
Dat baart een luchtgeschrei. Het hart van 't heer in
nood,**

**Begint van lieverlee de wrevelen te ontzakken.
De boog der halve maan aan 't kraken en aan 't
knakken.** ⁽¹⁸⁷⁴⁻¹⁸⁷⁹⁾

**De trotse Lucifer geeft zich dan rustig bloot,
Om zijn groothartigheid, in 't nijpen van de nood,
Te tonen voor de vuist, op zijn oorlogswagen.
Dat geeft de flauwe moed. Hij schut de
wreedste slagen
En scheuten op 't gebit van zijn verwoed gespan.**

**De Leeuw en blauwe Draak, aan 't woeden, vliegen
van
Zijn hand, op elke wenk, met vreselijke driften.
De een brult, en bijt, en scheurt, en de ander schiet
vergiften,
Met zijn gesplitste tong, ontsteekt een pest, en
raast,
En vult de lucht met smook, die hij ten neuze uit-
blaast.** ⁽¹⁸⁸⁴⁻¹⁸⁹³⁾

RAFAEL

Nou, daar zal hij toch behoorlijk last mee hebben ge-
kregen.

URIEL

**Totdat hem Michael, in 't schitterend harnas,
Verschijnt, gelijk een god, uit een kring van zon-
nen.
'Zie af, o Lucifer, en geef het God gewonnen.
Geef over uw geweer.' Zo roept hij uit de hoge.
De Aartsvijand van Gods naam, hardnekkig, onbe-
wogen,
Ja, trotser op dat woord, hervat in aller ijl
De slag, tot driemaal toe, om met zijn oorlogsbijl
Het diamanten schild, meteen Gods naam, te
kloven.
Maar wie de hemel tergt, die voelt de wraak van
boven.
De heerbijl klinkt en springt op 't heilig diamant
Aan stukken. Michael verheft zijn rechter hand,
En schiet de bliksemstraal, gesterkt door
't alvermogen,
Die wrevelmoedige, door helm en hoofd,
in de ogen
Al te ongenadig, zodat hij achterover stort,
En uit de wagen schiet, die omgeslingerd, kort
Met Leeuw en Draak en al, de meester volgt in 't
zinken
De standaard van de ster vergaat hierop het blin-
ken.
Zodra Apollion mijn vlammend zwaard gevoelt
Geeft hij de standaard op, waar 't brandt en krioelt
Van duizendduizenden, om 't hoofd der helse
scharen**

**In 't vallen, voor de val en neersmak, te bewaren.
Hier ijvert Belzebub, daar trotst ons Belial.
Dus wordt de macht ontsnoerd, en met de
zware val
Van de Stadhouders breekt de boog der halve maan
In stukken.** ⁽¹⁹⁰¹⁻¹⁹²⁷⁾

RAFAEL

Lucifer! Helaas. Waar is je glans nu?

URIEL

**Zoals de klare dag in nare nacht verkeert,
Wanneer de zon verzinkt, vergeet met goud te
brallen;
Zo wordt haar schoonheid ook, in 't zinken, onder
't vallen,
In een wanschapenheid veranderd, al te vuil:
Dat helder aangezicht in een wrede muil;
De tanden in gebit, gescherpt om staal te knauwen;
De voeten en de hand in vierderhand klauwen;
Dat glinsterend paarlemoer in een zwarte huid.
De rug, vol borstels, spreidt twee drakevleugels uit.
In 't kort, de Aartsengel, die nog juist alle Engelen
vieren
Verwisselt haar gedaante, en mengelt zeven dieren
Afgrijselijk onder een, naar uiterlijke schijn:
Een leeuw, vol hovaardij, een vratig gulzig zwijn,
Een trage ezel, een rinoceros, van toorn
Ontstoken, een sim, van achteren en van voren
Al even schaamteloos, en geil en heet van aard,
Een draak, vol nijd, een wolf en vrekke gierigaard.
Dat ondier ijst, indien 't de blikken op zich slaat,
En dekt met damp en mist haar gruwelijk
gelaat.** ⁽¹⁹⁴¹⁻¹⁹⁶¹⁾

Scène 19

(Tijdens vorige scène is getransformeerde Lucifer verschenen in de Hof van Eden, bij Eva)

LUCIFER

Dag schoonheid. Is je man niet thuis?

EVA

Nee, die is even weg. Kan ik je helpen? Kom je van boven of zo?

LUCIFER

Ja. Ik wou vragen of je nog iets nodig had, is alles naar wens? Warm genoeg? Heb je genoeg licht zo? Ook genoeg om te lezen?

EVA

Ja, hoor. Heel aardig van je, maar mijn man en ik lezen niet zo veel, dus ...

LUCIFER

Waar houden jullie dan van?

EVA

Houden van, eh ... Ja, hoe noemt Adam dat ook weer? Dus dat Adam zo ... Kom, hoe heet dat nou, en zo, en ik dan zo, en soms zo ... Ja! Vleselijke liefde!

LUCIFER

Jajajajaja. En eten? Lekker eten?

EVA

Ja!

LUCIFER

Genoeg ook? Je kunt gewoon alles eten wat je hier kunt vinden?

EVA

Ja. Ja, behalve die appels, daar, van die boom. Dat schijnt niet te mogen.

LUCIFER

O. Is dat zo?

Heeft God, op halsstraf, je zo dier, zo streng beno-
men

De vrijdom van dit ooft, de smaak van 't puik der
bomen?

Nee, Eva, simpele duif, geenszins: je bent ver-
dwaald.

**Aanschouw eens, bid ik je, die appel. Ach, hoe
straalt,
Hoe gloeit dit ooft van goud en karmozijn te gader!
Hoe noodt je dit banket! Ach dochter, treed wat
nader:
Hier nestelt geen venijn in dit onsterfelijk loof.
Hoe lokt deze vrucht: Ach pluk, ach pluk vrij, ik
beloof
Je wetenschap, en licht. Wat deins je, bang voor
schennis?
Tast toe, en word God zelf, in wijsheid, en in ken-
nis,
En wetenschap gelijk, en eer en majesteit,
Hoe zeer hij 't je benijdt. Zo vat men 't onderscheid,
Het wezen en de aard en de eigenschap
der zaken. ⁽²⁰⁷⁸⁻²⁰⁹⁰⁾**

43

EVA

Ik begrijp er niet veel van. Zeg jij nou dat die appel nu opeens wel mag?

LUCIFER

Welja. Waarom niet? Het is eigenlijk een soort test. Durf je gewoon op je eigen oordeel af te gaan, ja of nee? Als je het lef hebt om zelf te bepalen of die appel gezond voor je is of niet, dan geeft die appel jou heel veel: kennis, gemak. Als je dat lef niet hebt, blijf je gewoon dom.

EVA

(Plukt en eet) Jezus, ik sta hier in mijn blote reet! Kun je even de andere kant op kijken?

LUCIFER

Ja hoor. En? Vind je jezelf mooi?

EVA

Mooi. Wat ben jij trouwens lelijk, zeg!

LUCIFER

Dank je. Waar is Adam eigenlijk? Vraag je je dat wel eens af, waar hij steeds naartoe gaat?

EVA

Nee. Maar ik geloof dat hij weer aan het noemen is. Noemen. Hij geeft namen. *(Probeert zich te bedekken)*

LUCIFER

Aha. Heeft hij al een naam voor jou bedacht? Ja, Eva. Maar heeft hij al namen gegeven aan alles wat jij bent? Hoe zou hij die kuiten noemen? Rietstengels? Of meer 'de zuilen

van Herakles'? En die bovenbenen? Enz ... En hoe zou hij je blik omschrijven? Wat voor woorden kan hij geven aan die naïeve, vochtige, peilloos domme, troebele massa, waarmee je ongetwijfeld de godganse dag net zo aan zijn lippen hangt als je nu aan de mijne hebt gehangen? Is dat 'het vorsen van de adelaar'? Of meer 'de blik van de koe'? Denk je dat hij jou mooi vindt? Of intelligent? Heeft hij dat wel eens tegen je gezegd?

EVA

Nee.

LUCIFER

Goh. En dan vraag je je nog steeds niet af, waar hij elke keer naartoe gaat?

EVA

Adam! Adam!

LUCIFER

Je moet hem wel eerst van die appel laten eten, natuurlijk. Anders weet hij niet eens wat mooi is. Nou, veel plezier.

(Af)

Scène 20

(Koor, Michael op)

KOOR

**Gezegend zij de Held die 't goddeloos geweld
Ter neder heeft geveld.** ⁽¹⁹⁸²⁻¹⁹⁸⁴⁾

MICHAEL

Zo is dat. Het is afgelopen met die ondankbaarheid. Daar is de morgenster! En daar de leeuw, de draak ... Al hun vaandels, helmen, trompetten hangen daar als onze oorlogsbuit. Ter meerdere eer en glorie van de Allerhoogste. Kijk ze daar zwerven. Kijk ze tuimelen. Ze zijn beneveld, verblind. Ijselijk misvormd.

**Zo moet het gaan, die God en zijn stoel
bestormt.** ⁽²⁰¹⁷⁾

(Gabriel op)

GABRIEL

Wat valt hier te vieren? Nou? Tevreden met onszelf? Aan het brallen over oorlogsbuit?

MICHAEL

Waarom niet?

GABRIEL

Omdat er niets te vieren valt. Adam is gevallen. Lucifer heeft wraak genomen.

MICHAEL

Wel godverdomme! Hoe is dat dan gebeurd?

GABRIEL

Hij heeft Eva verleid om te eten van de boom van kennis. Zodra Eva en Adam allebei gegeten hadden, zagen ze meteen wat er allemaal aan ze mankeert. Ze zijn nu bang voor hun eigen schaduw, ze worden verteerd door schuldgevoel.

45

Het ritselen van een blad, of beek, een klein gerucht

Verbijstert hen; terwijl een zwangere wolk komt dalen,

Die scheurt, en baart allengs een licht, een glans, en stralen,

Waar de Opperste uit verschijnt, in een bedrukte staat,

En dondert met zijn stem, die hen ter aarde slaat.

URIEL

Och och och och, de mens was beter nooit geschapen
Dat leert zich aan een vrucht, een mondvul sap, vergapen.

GABRIEL

'O Adam,' dondert God, 'waar ben je toe geraakt?'

(Stem van Adam klinkt)

ADAM

Vergeef me, Heer. Ik vlucht uw aanzicht, bloot, en naakt.

GABRIEL

'Wie leerde jou,' vraagt hem God, 'je schaamte en naaktheid kennen?

Durf jij je lippen aan verboden vruchten schennen?'

ADAM

Mijn gade, mijn bruid bekoorde mij, helaas.

EVA

Ik zeg: de slimme slang bedroog me met dit aas.

GABRIEL

**Zo schuift elk van de hals de oorsprong
der gebreken.** ⁽²¹¹³⁻²¹²⁶⁾

MICHAEL

Hoe luidt het vonnis over die twee?

GABRIEL

Dat ze daar weg moeten. Uit de Hof van Eden vandaan. Het is afgelopen met die overvloed, met zomaar alles krijgen wat je nodig hebt. Vanaf nu moet er gewerkt worden. Gezweet. In de grond gewroet. God wil dat ze vanaf nu voor alles betalen.

ADAM

Betalen?

MICHAEL

Dat is alles? Dat is alles?

GABRIEL

Dat betekent ook dat ze niet meer van de boom des levens kunnen eten. Dus ze worden oud en ze gaan dood. En verder zullen ze elkaar nooit meer helemaal kunnen vertrouwen en elkaar tot in lengte van dagen het leven zuur maken. God wil dat je dit ten uitvoer brengt.

MICHAEL

Uriel, haal ze daar weg. Er komt bewaking om die tuin. En die bende helse dieren, die leeuw, die draak, Lucifer en zijn hele duivelse troep; laat ze vangen, bind ze vast, aan de nek en aan de klauwen, en gooi ze in de afgrond. En Uriel, neem deze toorts, die vlam is jou gewijd
**Ontsteek de zwavelpoel in 't middelpunt der aarde
En pijnig Lucifer, die zo veel gruwelen baarde
In 't eeuwigbrandend vuur, gemengd met
kille vorst.** ⁽²¹⁶⁵⁻²¹⁶⁸⁾

- ↘ Waarom denk je dat de grote veldslag niet gespeeld, maar verteld wordt?
- ↘ Wat gebeurt er met Lucifer? Wat is zijn straf? Vind je dat een terechte straf of niet?
- ↘ Hoe neemt hij wraak?
- ↘ Welke indruk krijg je van Eva? Denk je dat de schrijver dat met opzet doet?
- ↘ Waarom heeft de schrijver dit stukje in de Tuin van Eden nog aan het verhaal toegevoegd? Wat is de meerwaarde?
- ↘ Ben je tevreden met dit einde? Kreeg iedereen zijn verdiende loon?

Doorspreken

- ↳ Wat vond je leuk, mooi of goed aan dit verhaal?
- ↳ Wat vond je niet goed?
- ↳ Wat was er vreemd, lelijk, moeilijk of onduidelijk?
- ↳ Doet het je denken aan iets wat je kent, uit verhalen (boeken, films, series) of uit het echte leven?
- ↳ Was er iets in dit verhaal wat je zelf weleens hebt meegemaakt?
- ↳ Wat zou je een vriend(in) over dit verhaal vertellen?
- ↳ Wat zou je hem of haar net níét vertellen, omdat het hen een verkeerd beeld zou kunnen geven van het verhaal?
- ↳ Kijk eens terug naar de antwoorden die je gaf bij 'Samenspraak' voordat je het verhaal hoorde. Is jouw mening veranderd door het verhaal te beluisteren?
- ↳ Het verhaal speelt zich af in de hemel en de personages zijn engelen. Valt er ook voor gewone mensen iets uit te leren?
- ↳ Verhalen waarin mensen gestraft worden voor trots en hoogmoed ('hoogmoed komt voor de val') zijn erg populair. Ken je nog meer verhalen waarin dat gebeurt?
- ↳ Het stuk werd bijna meteen na de eerste uitvoering in 1654 verboden. Kun je begrijpen waarom? Toen het daarna als boek verscheen, werd het al gauw een bestseller. Snap je waarom?

- ↘ Is Lucifer volgens jou een sterk of een zwak personage? Waarom?
- ↘ Lucifer doet in dit stuk iets onvergeeflijks volgens God en de trouwe engelen. Vind jij dat hij ergens misschien toch gelijk had?
- ↘ Zie je Lucifer enkel als slechterik, of is het ook mogelijk om sympathie te voelen voor hem? Welke redenen heb je daarvoor?
- ↘ Bekijk de coverillustratie. Wat probeert de illustrator daar volgens jou mee te zeggen? Welke linken zie je met het verhaal dat je beluisterd hebt?
- ↘ Welke passage uit dit verhaal vond jij het mooiste? Kun je vertellen waarom?

Aan de slag

- ↘ Schrijf een korte pitch voor een filmbewerking van *Lucifer* die zich afspeelt in de 21ste eeuw. Wie komt in opstand, en tegen wie of wat? Schrijf de korte inhoud van de film en beschrijf de personages.
- ↘ Je wordt uitgenodigd om deze toneeltekst uit te voeren en jij bent de kostuumontwerper. Bedenk voor elk personage een geschikte outfit die zijn of haar persoonlijkheid reflecteert: zoek online foto's of teken zelf iets.
- ↘ Maak een tekening waarin je het hele verhaal in één keer samenvat. Zorg ervoor dat alle belangrijke personages, de cruciale momenten in het verhaal en de moeilijke keuze van Lucifer allemaal vervat zitten in je werk.
- ↘ Welke andere slechterik uit series of films vind jij ook boeiend? Als je het achtergrondverhaal achter die slechterik kent, vat het dan samen in een kortverhaal van twee bladzijden. Ken je het niet, verzin dan zelf een verhaal.
- ↘ Kies in groepjes de scène die jullie het mooist, interessantst of belangrijkste vonden en repeteer, speel en film ze.

